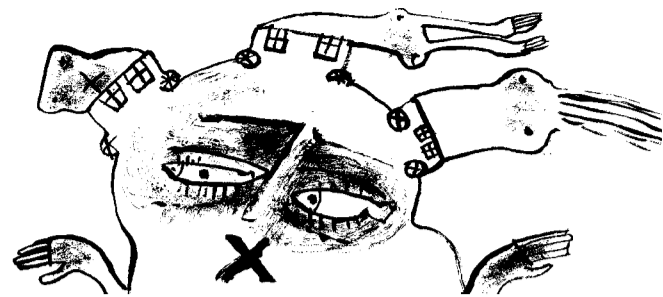

**a suprafață – o certă competență intelectuală în care
Alexandru Matei nu pare să aibă, în presa românească, rival,
iar în subsidiar – o tonalitate profetică, aplicată exclusivist,
cât se poate de laic, evenimentului literar.**

comentarii critice

CE CONSTRUIEȘTE temeinic cu o mână, Alexandru Matei parodiază, în felul umbrelor chinezești, cu cealaltă. Că această ironie revine mai adesea între îndatoririle celei stângi sau ale celei drepte, contează, în momentul de față, mai puțin. Important e că *Ultimele zile din viața literaturii* se dovedește, din aproape toate punctele de vedere, o carte duală. Așa de pildă, deși axată pe literatura franceză recentă, ea nu se sfiște să lanseze câte-o aluzie, chiar forțată, către tendințele sincrone din spațiul românesc. Apoi, în ciuda diagnosticului mai degrabă morbid pe care îl pune, fără să stea pe gânduri, domeniului teoriei literare, o bună parte din consistentul eseului reprezintă radiografii culturale impregnate cu bibliografii teoretice. În sfârșit, ca să nu mai lungesc un algoritm discutabil, atunci când enunță, nostalgic, apocalipse globale, Alexandru Matei relativizează genericul prin prezența, acolo, a individualului. Iată cum începe eseul: „M-am gândit mult. Public o carte despre literatura franceză, deci nu interesez pe nimeni. Nu tu bătaii canonice, nu tu postmoderni versus reacționari, Céline apare în Pléiade, pe de o parte. Pe de alta: în Franța, Pierre Jourde scrie o carte, *La Littérature sans estomac*, în care acuză lipsa de vlagă a minimalismului, exaltă câțiva scriitori care-i sunt prieteni, rămâne circumspect cu Houellebecq, mătură cu autoficționarele gen Christine Angot. Cartea este continuată de o alta, cu titlu oarecum polemic, dar ai cărei autori nu fac decât să caute literatura franceză «cu sânge» exact acolo unde poți spera să găsești așa ceva după ce te-ai lăsat convins de lipsa de vlagă a minimalismului.“ (pag. 5)

Despre toate acestea – nelăsând nimic deoparte, însă adăugând acolo unde e necesar – va fi vorba în *Ultimele zile din viața literaturii*. Despre inaderența publicului autohton la ceea ce se trăiește, cultural, aiurea și nu aici, despre sufocarea didactică pe care o suferă textele odinioară fascinante, despre anorexicii minimaliști, mutații autoficționari, intruvabili maximaliști și cei din urmă dintre marii scriitori. Ce le e unește? La suprafață – o certă competență intelectuală în care Alexandru Matei nu pare să aibă, în presa românească, rival, iar în subsidiar – o tonalitate profetică, aplicată exclusivist, cât se poate de laic, evenimentului literar.

E curioasă, totuși, în planul conștiinței publice, întâlnirea acestor două niveluri. Fiindcă Alexandru Matei e, probabil, cea mai creditabilă sursă în materie de piață editorială francofonă. Și fiindcă, așa cum îi place lui să spună, opiniile lui nu au chiar întotdeauna atributele inocenței. Argumentul autorității și scepticismul ideologic sunt lentilele care mediază, și în gazetărie, și în volum, relația cu cititorul.

Nu înțeleg, ca să dau un singur exemplu, de ce, comentând *Antimodernii* lui Antoine Compagnon, Alexandru Matei nu-și limitează setul de localizări banale care-i stă atât de la îndemână: „Originalitatea demersului lui Compagnon n-ar trebui scăpată. Criticul, metamorfozat în istoric al ideilor, demontează în primul rând clișeele ideologice apodictice: dacă modernitatea e și reacțiune – și e –, poate ar fi bine să ne gândim că nici stânga nu e doar progresism naïuc, corectitudine politică tâmpă și mult cabotinism; poate nu toți cei «din stânga» sunt, moral și intelectual, niște sinistri...” Până aici raționamentul nu are, cât privește bunul gust, hibe. Ceea ce urmează, în schimb, mi se pare mai puțin util, aici, decât trebuie să i se fi părut autorului: „Atunci când, în România, cineva atacă un reprezentant al stângii, se vede obligat să reia epuizata temă a colaboraționismului (care, mai nou, nu prea mai ține: a colaborat cine vrei și cine nu, de la PRM-iști la liberali) și să dea în vileag un dosar-două în care victima apare dedicată regimului comunist. Ei bine, ce fel de silogism este cel șchiop care spune că a fi de stânga înseamnă a fi, implicit, ceaușist? Sunt gata să bag mâna-n foc că, după 21 august 1968, ceaușistii erau, de fapt, niște naționaliști puriști, niște protocroniști antisemiți, niște romantici reacționari.“ (pag. 84)

Chiar li se inventează, mă întreb, asemenea dosare

Cosmin Ciotlos

CRONICA LITERARĂ

Literatura în două zile

Alexandru Matei, *Ultimele zile din viața literaturii*, Editura Cartea Românească, 2008, 392 pag.

informative celor care, dintr-o perspectivă strict ideologică – pentru că în acești termeni e ridicată, aici, problema – se apropie de stânga? Am, ca perfect *outsider*, dubii. Ceea ce condamnă Alexandru Matei, schimbând, abil, macazul din mers, ține de inteligența polemică politică, nicidecum de agenda bibliografică a aceleia ideatice.

Când în mână îi cad, însă, cărți de curată literatură, lui Alexandru Matei începe, se vede limpede, să nu-i mai convină schimbarea subiectului. Așa muribundă și ipohondră cum e, literatura merită încă discutată. Că e postmodernă sau doar, galic, antimodernă, că e destinată unor elite care afectează exigența sau unor grupuri de cititori determinați statistic, că are în spate o tradiție sau că se naște din cerneala tiparului, literatura e – deducem – literatură. Practic, de la capitolul al treilea – *Interludiu. Despre romanul francez al secolului al XX-lea* – volumul lui Alexandru Matei devine, cu adevărat, substanțial. Mi se pare cea mai clară dovadă a faptului că extincția pe care, repetitiv, o anunță criticul este mai degrabă o formă de canalizare a unei euforii, de fapt, incolore.

Să mă explic. Tonul *Ultimelor zile din viața literaturii* nu se pretează, la o parcurgere cu creionul în mână, unei rezezi decelari în categorii adverse. Nu e, vasăzică, în ciuda tuturor încadrărilor, nici pesimist, nici optimist. Desigur, nu e îmbucurător să închizi o carte imediat ce ai citit niște fraze ca acestea: „Literatura și-a încheiat cariera strict europeană de vreo 50 de ani, chiar dacă Europa reprezintă în continuare, probabil, împreună cu America de Nord,

centrul pieței de desfacere în domeniu. Altfel spus, literatura și-a încheiat de mult vârsta națională pentru a intra în era culturală, așa cum studiul unei limbi străine nu mai deschide accesul în primul rând către cultura națiunii care o vorbește, ci către toate culturile care o întrebuințează. Întrebarea «cine va mai scrie literatură franceză?» are deocamdată un răspuns liniștitor: prestigiul francez rămâne activ în toate spațiile culturale din lume. Dar nu mai este un model activ, ci unul istoricizat, tot așa cum poezia lui Eminescu nu mai poate constitui un model pentru poezia vii, ci numai obiectul admirației lor, de la distanța infrangibilă a două regimuri cronologice distincte.“ (pag. 384)

Dar nici nu văd de ce-ar fi deprimant să afli, ca filolog exersat, așa ceva. Șocuri din acestea nu le sunt fatale decât celor creduli. De altminteri, cazul lui Eminescu, cu care Alexandru Matei stabilește analogia, nu e, prin nimic, îngrijorător. Operăm, într-adevăr, cu valori datate. E un loc comun pe care l-ar confirma, pentru prezent, orice istoric literar. Găselnița pe care o exploatează Matei e aceea de a oferi, după modelul indulgențelor papale, astfel de certificate ieșite din uz pentru viitorul imediat. În asta rezidă ceea ce anunțam mai anterior drept textura profetică a volumului său.

Minimalismul se naște, asemenea lumii înseși, prin alternanțe calorice. Numai că, deși faptul e deja destul de vechi din același contingent cu optzecismul românesc, autorul *Ultimelor zile din viața literaturii* se complăce într-un ingenios efect al surprizei. Avem, în câteva rânduri, o autentică geneză: „Lucrurile se află pe făgașul lor. Azi e cald, mâine poate fi mai cald, poate și poimâine. Dar, cu o siguranță statistică, relativă adică, dar totuși foarte probabilă, răspoimâine – și în mod inevitabil la un moment dat – va fi frig. Temperatura reprezintă pur și simplu o valoare convențională variabilă care exprimă în mod obiectiv niște senzații subiective, diferite individual, dar nu într-atât încât să nu ralieze, în interpretarea datelor ei, majoritatea oamenilor. Canonul temperaturii n-a căzut încă și existența unor asemenea valori deocamdată imuabile în lumea noastră sublunară îmi dă încredere. Încredere să transfer, din lumea empirică în cea empirică a literaturii, cu rezervele și ghilimelele de rigoare, o mărime investită hermeneutic.“ (pag. 255)

Deloc ușor de intuit, tipologia textelor „bocnă“ și a aceloră conservate „la temperatura camerei“, în care Alexandru Matei se lansează dezinvolt pe zeci de pagini, pleacă de la celebra colecție de articole ale lui Roland Barthes, *Gradul zero al scriiturii*. Se confirmă, într-o strălucită mostră de stil, obiceiul autorului de a inventa, neîntrerupt, formulări duale. Cine vede, în aceasta, maniheism sau reductionism, se înșeală grav. Sunt, în două vorbe luate din teoriile asupra complexității algoritmilor, arbori binari.

Doi câte doi, ei pot acoperi un câmp conceptual oricât de vast, cum e, de data aceasta, literatura franceză a zilelor noastre. Iar dacă spun în continuare că unele ramuri sunt pe cale să se usuce, nu înseamnă că, pentru tinerii publiciști de la noi, de stânga sau de dreapta, nu rămân destule lucruri de cules în aceste *Ultime zile...* ■

CĂRȚI primite

- Ion Gheorghe (într-o convorbire literară cu Aurelian Titu Dumitrescu), București, Ed. Vinea, 2008. 130 pag.
- Traian T. Coșovei, Ioana Mănescu, *Motocicliștii spațiali*, București, Ed. Tracus Arte, 2008 (roman; prezentare pe ultima copertă de Denis Dinulescu). 164 pag.
- Crișu Dascălu, *Zei locuiesc lângă Olimp*, roman, București, EuroPress Group, 2007. 140 pag.
- Florentina Voichi, *Cartea Pictorei*, cuvânt înainte de Octavian Soviany, București, Ed. Vinea, 2007 (proză scurtă). 316 pag.
- Erich Kottbacher, *Conacul*, Ploiești, Ed. Inedit, 2007 (roman). 80 pag.
- Vasile Romanciuc, *Olimpul de plastic*, Chișinău, Ed. Prut Internațional, 2007 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Arcadie Suceveanu). 120 pag.